OSNOVNA ŠKOLA ĐURĐEVAC

Nikola Vuković, prof. pedagog izvrsni savjetnik

STRUČNI RAD

POMOĆ UČENICIMA OSNOVNE ŠKOLE DA IZABERU PRVO ZANIMANJE: ULOGA I SAVJETODAVNI RAD ŠKOLSKOG PEDAGOGA

2026.

SAŽETAK

Odabir prvog zanimanja i nastavka obrazovanja po završetku osnovne škole jedna je od najvažnijih razvojnih, obrazovnih i životnih odluka s kojom se učenici osmih razreda suočavaju u razdoblju rane adolescencije. U suvremenom društvu obilježenom brzim tehnološkim promjenama, dinamičnim tržištem rada i pojavom novih zanimanja, učenicima je potrebna sustavna, stručna i pravodobna podrška kako bi donijeli informiranu i realnu odluku. Ovaj stručni rad analizira teorijske, psihološke, socijalne i pedagoške aspekte profesionalnog usmjeravanja u osnovnoj školi s posebnim naglaskom na savjetodavnu, koordinacijsku i edukativnu ulogu školskog pedagoga. Kroz rad se razmatraju unutarnji i vanjski čimbenici izbora zanimanja, faze savjetodavnog procesa pedagoga s učenicima i roditeljima, integracija profesionalne orijentacije u školski kurikulum i međupredmetnu temu Poduzetništvo, te suradnja osnovne škole s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje (HZZ), Centrima za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK) i lokalnim gospodarstvom. U praktičnom dijelu rada prikazan je godišnji operativni plan aktivnosti školskog pedagoga, strukturirani model savjetovanja u četiri faze, primjer pedagoške radionice za učenike osmih razreda te anketni upitnik za ispitivanje profesionalnih interesa i potreba učenika.

Ključne riječi: *osnovna škola, školski pedagog, savjetodavni rad, profesionalno usmjeravanje, izbor prvog zanimanja, učenici, roditelji.*

1. UVOD

Prijelaz iz osnovne u srednju školu predstavlja prvu veliku prekretnicu u obrazovnom i profesionalnom životu svakog pojedinca. U Republici Hrvatskoj učenici već u dobi od četrnaest ili petnaest godina donose odluku o izboru srednjoškolskog programa, čime posredno ili neposredno biraju svoje prvo zanimanje. Iako se u suvremenoj pedagogiji i psihologiji karijere naglašava koncept cjeloživotnog učenja i promjenjivosti karijernih putova, prvi profesionalni izbor ima iznimnu težinu jer oblikuje mladu osobu, njezin sustav vrijednosti, radne navike i daljnje obrazovne mogućnosti.

Suvremeno tržište rada prolazi kroz duboke strukturne promjene potaknute digitalizacijom, automatizacijom i zelenom tranzicijom. Mnogi poslovi nestaju ili se mijenjaju, dok se istovremeno pojavljuju nova zanimanja za koja učenici, ali ni njihovi roditelji, često nemaju dovoljno informacija. U takvim okolnostima učenici osmih razreda nerijetko osjećaju zbunjenost, strah od pogreške, pritisak okoline ili potpunu neodlučnost. Dio

učenika odluke donosi impulzivno, povodeći se za izborom prijatelja, trenutačnim medijskim trendovima ili nerealnim očekivanjima roditelja, što kasnije rezultira nezadovoljstvom, padom školskog uspjeha, promjenom škole ili ranim napuštanjem obrazovanja.

Upravo zbog navedenih izazova, osnovna škola ima ključnu odgojno-obrazovnu i preventivnu zadaću pripremiti učenike za svijet rada. Nositelj i koordinator sustavnog profesionalnog usmjeravanja u osnovnoj školi jest stručni suradnik pedagog. Kroz savjetodavni rad, radionice samospoznaje, informiranje, praćenje učenika te suradnju s razrednicima, roditeljima i vanjskim institucijama, školski pedagog pomaže učenicima da upoznaju vlastite potencijale, realno sagledaju mogućnosti i razviju kompetencije upravljanja vlastitom karijerom.

2. TEORIJSKO ODREĐENJE PROFESIONALNOG USMJERAVANJA U OSNOVNOJ ŠKOLI

2.1. Pojam profesionalnog informiranja, savjetovanja i razvoja karijere

U pedagoškoj i psihologijskoj literaturi koriste se srodni, ali konceptualno različiti pojmovi: profesionalna orijentacija, profesionalno informiranje, profesionalno savjetovanje i razvoj karijere. Profesionalno usmjeravanje (orijentacija) obuhvaća cjelokupan sustav mjera i aktivnosti kojima se pojedincu pomaže u izboru zanimanja, školovanja i profesionalnog napredovanja u skladu s njegovim osobinama i potrebama društva.

Unutar tog sustava razlikujemo dvije temeljne razine djelovanja u osnovnoj školi. Prva je profesionalno informiranje, koje podrazumijeva pružanje točnih, objektivnih i pravodobnih podataka o srednjim školama, obrazovnim programima, uvjetima upisa, opisima zanimanja, zdravstvenim zahtjevima te potrebama tržišta rada. Druga, dublja razina jest profesionalno savjetovanje, koje predstavlja interaktivan pedagoško-psihološki proces u kojem stručnjak (školski pedagog, psiholog ili savjetnik HZZ-a) pomaže učeniku da poveže spoznaje o sebi s informacijama o svijetu rada te samostalno donese zrelu odluku.

Suvremeni pristup pomiče fokus s jednokratnog odabira zanimanja na koncept razvoja karijere i cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja. Prema Superovoj teoriji profesionalnog razvoja, učenici u dobi od 11 do 14 godina nalaze se u fazi istraživanja i kristalizacije interesa, kada počinju realističnije povezivati vlastite sposobnosti i školski uspjeh s određenim profesionalnim područjima. Zadaća je školskog pedagoga poticati taj razvojni proces

postupno, počevši već od nižih razreda kroz upoznavanje različitih zanimanja, a intenzivno u sedmom i osmom razredu.

2.2. Razvojne specifičnosti učenika osmih razreda i donošenje odluka

Učenici osmih razreda nalaze se u razdoblju rane i srednje adolescencije, koje karakteriziraju intenzivne tjelesne, kognitivne, emocionalne i socijalne promjene. Iako se u toj dobi razvija apstraktno mišljenje i sposobnost planiranja budućnosti, emocionalna zrelost i samopouzdanje još uvijek su u izgradnji. Adolescenti intenzivno tragaju za vlastitim identitetom, pri čemu pitanje „Tko sam ja?" izravno prelazi u pitanje „Čime se želim baviti u životu?".

Specifičnost ove dobi je snažna osjetljivost na mišljenje vršnjaka, sklonost idealizaciji određenih zanimanja (osobito onih eksponiranih u digitalnim medijima) te teškoće u sagledavanju dugoročnih posljedica trenutačnih odluka. Školski pedagog u savjetodavnom radu mora uvažavati ove razvojne osobitosti, pristupajući svakom učeniku s empatijom, strpljenjem i bez nametanja gotovih rješenja, potičući njegovu autonomiju i odgovornost.

3. ČIMBENICI KOJI UTJEČU NA IZBOR PRVOG ZANIMANJA

Proces odabira prvog zanimanja nikada se ne odvija u vakuumu, već je rezultat složene interakcije unutarnjih (osobnih) i vanjskih (okolinskih) čimbenika. Kako bi savjetodavni rad bio učinkovit, školski pedagog mora pomoći učeniku da prepozna i kritički vrednuje sve utjecaje koji oblikuju njegovu odluku.

3.1. Unutarnji (osobni) čimbenici

- **Profesionalni interesi i sklonosti:** Predstavljaju najvažniji pokretač profesionalnog izbora. Odražavaju aktivnosti, predmete i područja u kojima učenik osjeća zadovoljstvo, znatiželju i unutarnju motivaciju.
- **Sposobnosti, vještine i školski uspjeh:** Uključuju opće intelektualne sposobnosti te specifične sposobnosti poput verbalnih, numeričkih, prostornih, mehaničkih, psihomotoričkih ili umjetničkih vještina. U osnovnoj školi važan pokazatelj razvijenosti sposobnosti i radnih navika jest školski uspjeh iz pojedinih nastavnih predmeta, ali i postignuća u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima.
- **Osobine ličnosti i sustav vrijednosti:** Crte ličnosti (poput savjesnosti, emocionalne stabilnosti, otvorenosti za iskustva) te radne vrijednosti (npr. potreba za sigurnošću, kreativnošću, pomaganjem drugima, timskim radom ili samostalnošću) snažno određuju u kakvom će se radnom okruženju osoba osjećati uspješno i zadovoljno.

- **Zdravstveno stanje i psihofizičke predispozicije:** Mnogi srednjoškolski programi, osobito u strukovnom obrazovanju (npr. elektrotehnika, medicina, ugostiteljstvo, promet, graditeljstvo), zahtijevaju specifičnu zdravstvenu i psihofizičku sposobnost. Pravodobna provjera zdravstvenih kontraindikacija sprječava upis u program koji učenik kasnije neće moći obavljati.

3.2. Vanjski (okolinski i društveni) čimbenici

- **Obiteljsko okruženje i očekivanja roditelja:** Obitelj je primarni socijalizacijski okvir i najčešće najjači vanjski čimbenik pri izboru škole. Roditelji utječu na dijete svojim stavovima o radu, socioekonomskim statusom, financijskim mogućnostima (npr. troškovi prijevoza ili učeničkog doma), ali ponekad i prenošenjem vlastitih neostvarenih ambicija ili predrasuda prema određenim zanimanjima.
- **Utjecaj škole i učitelja:** Učitelji predmetne i razredne nastave te razrednici svakodnevno prate učenike, prepoznaju njihove darovitosti ili teškoće te im kroz povratne informacije pomažu u izgradnji akademske slike o sebi.
- **Vršnjaci i mediji:** U dobi od četrnaest godina želja za pripadanjem grupi često navodi učenike da biraju istu školu kao njihovi najbolji prijatelji. S druge strane, društvene mreže i mediji često promoviraju atraktivna, ali rijetka zanimanja, dok podcjenjuju deficitarna obrtnička i strukovna zanimanja.
- **Potrebe tržišta rada i lokalne zajednice:** Mogućnost zapošljavanja nakon završetka školovanja, potražnja za određenim kadrovima u lokalnoj sredini, visina primanja te dostupnost stipendija za deficitarna zanimanja predstavljaju važne realitetne čimbenike koje pedagog treba približiti učenicima i roditeljima.

4. ULOGA I SAVJETODAVNI RAD ŠKOLSKOG PEDAGOGA

Školski pedagog kao stručni suradnik posjeduje specifična znanja iz područja pedagogije, didaktike, psihologije i metodike savjetodavnog rada, što ga čini središnjom figurom profesionalnog usmjeravanja u osnovnoj školi. Za razliku od predmetnih učitelja koji su primarno usmjereni na obrazovne ishode pojedinog predmeta, pedagog sagledava učenika cjelovito – prati njegov kognitivni, emocionalni, socijalni i profesionalni razvoj kroz svih osam godina školovanja.

Savjetodavni rad pedagoga u području izbora prvog zanimanja nije direktivan; pedagog ne govori učeniku koju školu mora upisati, već mu pomaže da samostalno osvijesti svoje potencijale, prikupi relevantne informacije, sagleda alternative i preuzme odgovornost za vlastiti izbor. Taj se rad odvija kroz četiri glavna područja djelovanja.

4.1. Individualni savjetodavni rad s učenicima

Individualno savjetovanje predstavlja najintenzivniji i najosobniji oblik pomoći učenicima pri izboru zanimanja. U pravilu se provodi tijekom sedmog, a osobito u osmom razredu, na inicijativu samog učenika, roditelja, razrednika ili na poziv pedagoga temeljem rezultata početnog anketiranja.

Tijekom individualnog savjetodavnog razgovora pedagog primjenjuje vještine aktivnog slušanja, empatije, reflektiranja osjećaja i postavljanja otvorenih pitanja. Savjetodavni proces najčešće prolazi kroz sljedeće etape: uspostavljanje odnosa povjerenja, definiranje problema ili dileme (npr. neodlučnost između gimnazije i strukovne škole, nesklad između želja i ocjena), istraživanje učenikovih interesa, vrijednosti i postignuća, zajednička analiza mogućih obrazovnih opcija te izrada konkretnog plana koraka do upisa.

Osobitu pozornost pedagog posvećuje učenicima koji pokazuju visoku razinu tjeskobe zbog upisa, učenicima koji nemaju nikakvu ideju čime bi se željeli baviti te učenicima čije su želje u izrazitom neskladu s njihovim školskim uspjehom ili zdravstvenim mogućnostima. U takvim situacijama pedagog pomaže učeniku pronaći realne i prihvatljive alternative bez osjećaja neuspjeha.

4.2. Grupni rad i radionice u okviru sata razrednika

Grupni rad u razrednim odjelima omogućuje pedagogu da sustavno obuhvati sve učenike sedmih i osmih razreda. Kroz interaktivne pedagoške radionice na satima razrednika učenici u sigurnom i poticajnom vršnjačkom okruženju razvijaju samosvijest i uče vještine donošenja odluka.

Tematske radionice koje pedagog organizira i provodi u suradnji s razrednicima obuhvaćaju: prepoznavanje vlastitih jakih strana, talenata i radnih navika; upoznavanje sa strukturom srednjoškolskog obrazovanja u Republici Hrvatskoj (gimnazijski, četverogodišnji i petogodišnji strukovni, trogodišnji obrtnički te umjetnički programi); razumijevanje sustava bodovanja i elemenata vrednovanja pri upisu u srednju školu; razbijanje rodnih i društvenih stereotipa o pojedinim zanimanjima; te simulaciju donošenja odluka i rješavanja problema.

4.3. Savjetodavni rad i partnerstvo s roditeljima

Roditelji imaju presudnu ulogu u donošenju odluke o nastavku školovanja djeteta, ali se i sami često nalaze u nedoumici kako pravilno postupiti. U praksi se pedagog susreće s dvjema krajnostima kod roditelja: pretjeranom uključenošću i nametanjem vlastitih ambicija (npr.

inzistiranje na gimnaziji iako dijete pokazuje izrazite praktične i tehničke sklonosti) ili potpunom pasivnošću i prepuštanjem odluke isključivo četrnaestogodišnjem djetetu bez ikakve podrške.

Zadaća školskog pedagoga jest osnažiti roditelje za konstruktivnu ulogu savjetnika i podrške. Pedagog organizira tematske roditeljske sastanke za roditelje učenika osmih razreda na kojima ih upoznaje s kalendarom upisa, elektroničkim sustavom prijava (NISpuSŠ), mrežom srednjih škola u županiji, stipendijama za deficitarna zanimanja te psihološkim aspektima podrške djetetu. Osim toga, pedagog provodi individualne savjetodavne razgovore s roditeljima (često zajedno s učenikom) kako bi se uskladila očekivanja roditelja i želje djeteta.

4.4. Podrška učenicima s teškoćama u razvoju i darovitim učenicima

Profesionalno usmjeravanje učenika s teškoćama u razvoju zahtijeva posebnu stručnost, raniji početak planiranja i tijesnu suradnju cijelog stručnog tima škole. Za učenike koji se školuju po prilagođenom programu ili individualiziranim postupcima, pedagog već početkom osmog razreda (a po potrebi i u sedmom) pokreće postupak profesionalnog usmjeravanja u suradnji s nadležnom službom za profesionalno usmjeravanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i službom školske medicine.

Na temelju timske obrade (pedagoga, psihologa, edukacijskog rehabilitatora, liječnika školske medicine i savjetnika HZZ-a) izdaje se stručno mišljenje o primjerenim programima obrazovanja za učenika, čime se osigurava uspješna integracija u srednju školu i kasnije na tržište rada. S druge strane, u radu s potencijalno darovitim učenicima pedagog pomaže u usmjeravanju njihovih širokih interesa, potiče ih na sudjelovanje u natjecanjima, centrima izvrsnosti i programima koji će adekvatno poticati njihove visoke sposobnosti.

5. KURIKULARNI OKVIR I SURADNJA S VANJSKIM INSTITUCIJAMA

Profesionalno usmjeravanje u osnovnoj školi nije izolirana aktivnost, već je ugrađeno u Školski kurikulum, Godišnji plan i program rada škole te kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo (MZO, 2019). Kroz odgojno-obrazovne ishode ove međupredmetne teme učenici razvijaju poduzetnički način razmišljanja, upoznaju svijet rada, razvijaju radne navike, timski rad i odgovornost te uče kako povezati vlastite interese s potrebama zajednice.

Kako bi učenici dobili cjelovitu i autentičnu sliku svijeta rada, školski pedagog koordinira suradnju škole s brojnim vanjskim dionicima:

- **Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ):** U suradnji sa savjetnicima HZZ-a organiziraju se grupna profesionalna informiranja za učenike i roditelje, psihologijska testiranja i individualna savjetovanja za neodlučne učenike te stručna obrada za učenike s teškoćama i zdravstvenim ograničenjima.
- **Centri za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK):** Pedagog organizira posjete učenika CISOK-u gdje učenici pod stručnim vodstvom koriste računalne programe za samoprocjenu interesa i kompetencija (poput portala Moj izbor i e-Usmjeravanje), pretražuju opise zanimanja i sudjeluju u radionicama.
- **Srednje škole, obrtnici i lokalni poslodavci:** Škola ugošćuje predstavnike srednjih škola, obrtničkih komora i lokalnih poduzetnika, a pedagog organizira posjete učenika Danima otvorenih vrata srednjih škola, sajmovima zanimanja te lokalnim tvrtkama i obrtničkim radionicama kako bi učenici izravno vidjeli radni proces.
- **Služba školske medicine:** Nadležni liječnik školske medicine provodi preglede učenika i izdaje potvrde o zdravstvenoj sposobnosti za upis u određene srednjoškolske programe, pri čemu pedagog posreduje u razmjeni relevantnih informacija.

6. PRAKTIČNI MODEL RADA PEDAGOGA U OSNOVNOJ ŠKOLI

6.1. Model pomoći učenicima u četiri koraka

U svakodnevnoj pedagoškoj praksi pokazalo se iznimno korisnim strukturirati proces savjetovanja u četiri logična i učenicima razumljiva koraka, prikazana u Tablici 1.

Faza procesa	Pedagoški cilj	Metode i aktivnosti pedagoga i učenika
1.KORAK: Upoznaj sebe	Razvoj samospoznaje i realne slike o vlastitim potencijalima	Analiza školskog uspjeha, prepoznavanje jakih strana, vrijednosti, hobija i zdravstvenih ograničenja.
2.KORAK: Istraži svijet rada	Prikupljanje točnih i raznovrsnih informacija o zanimanjima	Korištenje portala e-Usmjeravanje, posjet CISOK-u, Danima otvorenih vrata srednjih škola, razgovori s predstavnicima struka i starijim učenicima.
3.KORAK: Poveži i usporedi	Kritičko vrednovanje i usklađivanje želja s mogućnostima	Usporedba osobnog profila sa zahtjevima zanimanja, analiziranje bodovnog praga, uvjeta upisa i potreba tržišta rada

4.KORAK: **Donesi odluku i planiraj**	Preuzimanje odgovornosti i izrada konkretnog plana djelovanja	Definiranje liste prioriteta (prvi, drugi i rezervni izbor škole/programa), razgovor s roditeljima, priprema dokumentacije i prijava u sustav.

6.2. Primjer pedagoške radionice i inicijalnog upitnika za učenike

Radionica „Moj kompas budućnosti" (trajanje: 45 minuta) namijenjena je učenicima 8. razreda. Cilj je potaknuti učenike na prepoznavanje vlastitih interesa, vrijednosti i sposobnosti te ih povezati s obrazovnim područjima. U uvodnom dijelu (10 min) učenici sudjeluju u igri asocijacija o zanimanjima. U središnjem dijelu (25 min) svaki učenik ispunjava radni list „Moj osobni profil" podijeljen u četiri kvadranta: (1) Što volim raditi u slobodno vrijeme, (2) U kojim školskim predmetima sam najuspješniji/a, (3) Koje su moje glavne osobine i vještine, te (4) Što mi je važno na budućem poslu. Potom u malim skupinama uspoređuju svoje profile i predlažu jedni drugima moguća zanimanja. U završnom dijelu (10 min) pedagog sintetizira zaključke i upućuje učenike na izvore daljnjeg informiranja i mogućnost individualnog razgovora.

Za potrebe planiranja savjetodavnog rada, pedagog početkom školske godine primjenjuje kratki inicijalni upitnik koji sadrži pitanja o tome je li učenik već odlučio koju srednju školu želi upisati, koje su njegove tri glavne opcije, tko najviše utječe na njegovu odluku, koje informacije o srednjim školama i zanimanjima mu nedostaju te želi li individualni savjetodavni razgovor sa školskim pedagogom.

7. ZAKLJUČAK

Pomoć učenicima osnovne škole da izaberu svoje prvo zanimanje složen je, odgovoran i dugotrajan odgojno-obrazovni proces koji zahtijeva sustavan pristup svih sudionika školskog života. U razdoblju kada mladi ljudi tek grade sliku o sebi i svijetu oko sebe, kvalitetno profesionalno usmjeravanje može biti presudno za njihov budući akademski uspjeh, zadovoljstvo radom i osobnu ispunjenost.

Školski pedagog u tom procesu zauzima središnje mjesto kao savjetnik, edukator i koordinator. Kroz kombinaciju individualnog savjetodavnog rada, interaktivnih radionica samospoznaje, partnerskog rada s roditeljima te povezivanja škole s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje, CISOK-om i lokalnom zajednicom, pedagog stvara poticajno okruženje u kojem učenici ne dobivaju gotove recepte, već uče kako samostalno, kritički i odgovorno

donositi odluke. Time osnovna škola ispunjava jednu od svojih najvažnijih zadaća – osposobljava učenike za cjeloživotno učenje i uspješno upravljanje vlastitom karijerom u svijetu koji se neprestano mijenja.

8. LITERATURA

1. Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri – CISOK (2023). Vodič za izbor zanimanja i upravljanje karijerom. Zagreb: Hrvatski zavod za zapošljavanje.
2. Hrvatski zavod za zapošljavanje – HZZ (2026). Kamo nakon osnovne škole? Informativna brošura za učenike i roditelje. Zagreb: Hrvatski zavod za zapošljavanje.
3. Jurić, V. (2004). Metodika rada školskog pedagoga. Zagreb: Školska knjiga.
4. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (2019). Kurikulum za međupredmetnu temu Poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. Narodne novine, br. 7/2019.
5. Resman, M. (2000). Savjetodavni rad u vrtiću i školi. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
6. Staničić, S. (2006). Menadžment u obrazovanju. Rijeka: vlastita naklada.
7. Šverko, B. (2012). Psihologija karijere i profesionalnog razvoja. Zagreb: Školska knjiga.
8. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Narodne novine, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 155/23, 156/23.